

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313.2019.7.33>**Ірина Гриненко,**

аспірантка сектору дослідження

кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю

Науково-дослідного інституту вивчення

проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Національної академії правових наук України

ОЗНАКИ СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ ЯК КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЙ ЗЛОЧИНІВ

Стаття присвячена дослідженню класифікацій злочинів залежно від різних ознак суб'єкта злочину. З'ясовано, що злочини залежно від властивостей (характеристик) суб'єкта злочину є різних видів. Саме тому існує реальна, об'єктивна потреба в класифікації злочинів з метою їх, з одного боку, систематизації та впорядкування, а з іншого – для поділу на категорії (види, групи) та відмежування. Це забезпечить застосування кримінально-правових норм та інститутів, дає можливість для реалізації принципів кримінального права, зокрема принципу диференціації кримінальної відповідальності та індивідуалізації покарання тощо. Проаналізовані викладені у кримінально-правовій доктрині позиції щодо виділення класифікаційних критеріїв і утворених у результаті поділу видів злочинів. Доведено, що ознаки суб'єкта злочину можуть бути критеріями класифікації злочинів. Побудовані (сформульовані) такі класифікації злочинів: 1) залежно від міри усвідомлення своїх дій (бездіяльності) під час вчинення злочину слід виділяти: а) злочини, вчинені осудними особами; б) злочини, вчинені неповнолітніми особами; 2) залежно від віку, з якого особа може підлягати кримінальній відповідальності, доцільно поділяти злочини на: а) злочини, кримінальна відповідальність за які настає з чотирнадцяти до шістнадцяти років; б) злочини, кримінальна відповідальність за які настає з шістнадцяти років; 3) залежно від того, чи є суб'єкт злочину повнолітнім, доцільно ділити злочини на: а) злочини, вчинені неповнолітнім; б) злочини, вчинені повнолітнім; 4) залежно від наявності або відсутності у суб'єкта злочину додаткових ознак доречно виокремлювати: а) злочини із загальним суб'єктом; б) злочини зі спеціальним суб'єктом. Встановлено кримінально-правове значення наведених класифікацій злочинів, а саме, для: а) криміналізації (декриміналізації) суспільно небезпечних діянь; б) відмежування злочинів від діянь, що не є злочинами; в) розмежування видів (категорій) злочинів; г) кримінально-правової кваліфікації вчиненого; д) особливостей звільнення від кримінальної відповідальності; е) особливостей призначення покарання; є) особливостей звільнення від покарання; ж) особливостей застосування інших заходів кримінально-правового характеру.

Ключові слова: кримінальне право, поділ злочинів, види злочинів, фізична особа, осудна особа, вік суб'єкта злочину, злочини із загальним суб'єктом, злочини зі спеціальним суб'єктом.

Постановка проблеми. З'ясування (вибір) класифікаційного критерію – це одне з основних завдань для вченого, який прагне побудувати наукову класифікацію злочинів. Дослідження об'єкта, що власне підлягає класифікації, а саме злочину, його правової природи, обов'язкових ознак (характеристик) допомагає з'ясувати, які критерії використати для побудови класифікації.

Однією з обов'язкових (суттєвих) ознак, що характеризує будь-який злочин, є те, що він вчиняється суб'єктом злочину (ч. 1 ст. 11 КК). У КК положення щодо цієї обов'язкової ознаки конкретизуються, зокрема, в окремому розділі Загальної частини «Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)». Без суб'єкта злочину немає і злочину. Тобто навіть якщо вчинюються відповідні суспільно небезпеч-

ні діяння особою, що не досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, або неосудною, такі діяння не можуть визнаватися злочинами, адже відсутня обов'язкова ознака злочину (обов'язковий елемент складу злочину) – суб'єкт злочину (суб'єкт складу злочину). У зв'язку з цим слід констатувати, що суб'єкт злочину – це суттєва (природна) ознака злочину. Аналіз кримінально-правових приписів Загальної та Особливої частин КК дає можливість зробити висновок, що злочини залежно від властивостей (характеристик) суб'єкта злочину є різних видів. Наведене дає підстави говорити про доцільність проведення класифікацій злочинів залежно від ознак суб'єкта злочину.

Слід також зазначити, що характерною особливістю сучасної вітчизняної енциклопедичної, навчально-методичної літерату-

ри з кримінального права є тенденція щодо виділення низки класифікаційних критеріїв для поділу злочину на види в тому числі й за суб'єктом злочину. Це свідчить про наявність відповідного наукового підґрунтя для здійснення класифікації злочинів за цією ознакою. Проте натеper в українській кримінально-правовій доктрині відсутні комплексні наукові дослідження, що були би присвячені класифікаційним критеріям, видам та правовому значенню класифікацій злочинів залежно від ознак суб'єкта.

Метою статті є дослідження видів злочинів залежно від ознак суб'єкта злочину за допомогою класифікації як способу (прийому) пізнання явища (злочину).

Окремі аспекти аналізованої проблеми розглядали у своїх наукових дослідженнях В. М. Бурдін, О. М. Грудзур, О. В. Зайцев, А. В. Савченко, Г. Г. Криволапов, М. Г. Кадніков, О. А. Плошовецький, Т. В. Цатурян та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність. Тобто суб'єкт злочину характеризується трьома обов'язковими ознаками: а) фізична особа; б) осудна особа; в) особа, що досягла відповідного віку. Сукупність таких ознак суб'єкта злочину є обов'язковою для всіх злочинів (складів злочинів), передбачених в Особливій частині КК. Традиційно у науці кримінального права суб'єкт злочину, що характеризується зазначеними ознаками, прийнято називати загальним. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа (ч. 2 ст. 18 КК). Тобто доцільно проаналізувати ознаки суб'єкта злочину як потенційні критерії для поділу злочинів на види.

Суб'єктом злочину є виключно фізична особа. Згідно зі ст. 24 Цивільного кодексу України людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою [1]. Фізична особа має низку ознак, за допомогою яких законодавець має можливість у відповідних статтях (частинах статей) Особливої частини КК передбачати види злочинів зі спеціальним суб'єктом. Такими ознаками є професія, посада, громадянство, стать тощо. Наприклад, в Особливій частині КК передбачені склади злочинів, суб'єктом яких може бути виключно громадянин України, – ст. 111 КК (державна зрада). І навпаки, деякі склади злочинів передбачають те,

що не може бути суб'єктом злочину, приміром, за ст. 114 КК (шпигунство) громадянин України. Суб'єктом вказаного злочину може бути виключно іноземець або особа без громадянства. У деяких кваліфікованих складах передбачено, що суб'єктом може бути виключно іноземець – ч. 2 ст. 244 КК (порушення законодавства про континентальний шельф України).

Осудність – обов'язкова ознака суб'єкта злочину. Відповідно до ч. 1 ст. 19 КК осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Тобто осудність у «чистому», безпосередньому вигляді є насаперед критерієм відмежування злочинного від незлочинного. Неосудна особа – протилежне поняття осудності – не може бути суб'єктом злочину.

Зі змісту кримінально-правових норм КК випливає, що злочин може бути вчинений обмежено осудною особою. Відповідно до ч. 1 ст. 20 КК підлягає кримінальній відповідальності особа, визнана судом обмежено осудною, тобто така, яка під час вчинення злочину через наявний у неї психічний розлад не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними. О. В. Зайцев зазначає, що обмежена осудність – це хоча й осудність, але вона має своє самостійне значення поряд із «повною осудністю» і неосудністю. *Подібність* між формулами обмеженої осудності і неосудності полягає в тому, що: а) вони є формулами змішаного типу, тобто містять як медичні, так і юридичні критерії; б) обмежену осудність, як і неосудність, характеризує такий медичний критерій, як психічний розлад; в) у формулах неосудності й обмеженої осудності йдеться про здатність особи усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. Однак тяжкість психічного розладу у разі неосудності набагато глибша, ніж у разі обмеженої осудності. Нездатність усвідомлювати свої дії (бездіяльності) або керувати ними у разі неосудності є повною, тоді як у разі обмеженої осудності зазначені здатності в особи наявні, однак значною мірою обмежені. Ознаки *відмінності* між формулами обмеженої осудності і неосудності зводяться до характеру зв'язку, стику між медичним і юридичним критеріями. Відмінність обмеженої осудності від неосудності полягає в різних кримінально-правових наслідках. Обмежена осудність обґрунтовує наявність суб'єкта злочину, що разом з іншими елементами складу злочину є підставою кримінальної відповідальності [2, с. 140-143]. Відповідно до ч. 2 ст. 20 КК визнання особи обмежено осудною враховується судом у призначенні

покарання і може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.

Суб'єктом злочину може бути особа, що досягла відповідного віку. У науковій кримінально-правовій літературі вік суб'єкта злочину визнається класифікаційним критерієм, на підставі якого вчені виділяють різні види злочинів. Так, Г. Г. Криволапов зазначав, що найбільш принципове теоретичне і практичне значення має класифікація злочинів за віком суб'єкта злочину. Науковець пропонує класифікувати злочини *залежно від віку суб'єкта злочину* на такі види: а) злочини, за які відповідальність настає з чотирнадцяти років; б) злочини, за які відповідальність настає з шістнадцяти років; в) злочини, за які відповідальність настає з вісімнадцяти років [3, с. 46-47]. М. Г. Кадніковим підтримується позиція теоретико-прикладного значення такої класифікації. Вчений пропонує *залежно від вікових ознак суб'єкта злочину* виділяти такі види злочинів: а) злочини, відповідальність за які настає з чотирнадцяти років; б) злочини, відповідальність за які настає з шістнадцяти років; в) інші злочини, в яких вік винної особи встановлюється у спеціальних нормах [4, с. 137]. А. В. Савченко і О. М. Грудзур констатують, що злочини *залежно від віку* суб'єкта поділяються на: а) злочини, вчинені неповнолітніми; б) злочини, вчинені повнолітніми [5, с. 419]. На думку А. А. Вознюка, залежно від віку, з якого настає кримінальна відповідальність, доцільно виділяти: а) злочини, кримінальна відповідальність за які настає з чотирнадцяти років; б) злочини, кримінальна відповідальність за які настає з шістнадцяти років [6, с. 48].

У кримінально-правовій доктрині висловлено підхід, згідно з яким вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, необхідно знизити. Так, В. М. Бурдін пропонує вирішити це питання таким чином: а) діти віком до *одинадцяти років* перебувають поза сферою кримінально-правового впливу і не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності; б) *неповнолітні віком від одинадцяти до чотирнадцяти років* притягуються до кримінальної відповідальності лише за вичерпний перелік злочинів за умови підтвердження висновком експертизи відповідності фактичного рівня розвитку їхньому хронологічному віку, достатнього для винної відповідальності. Особи цього віку можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності лише за ст. 115 КК (умисне вбивство), ст. 121 КК (умисне тяжке тілесне ушкодження), ст. 152 КК (згвалтування), ст. 153 КК (насилницьке задоволен-

ня статевої пристрасті неприродним способом), ст. 185 (крадіжку), ст. 186 КК (грабіж), ст. 187 КК (розбій), ст. 259 КК (завідоме неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності); в) *неповнолітні віком від чотирнадцяти років* притягуються до кримінальної відповідальності за всі злочини, за винятком тих, що можуть бути вчинені тільки після досягнення вісімнадцятирічного віку. На думку вченого, зниження загального віку кримінальної відповідальності обґрунтовується тим, що немає фактичних підстав для виділення окремого переліку злочинів, відповідальність за які може наставати саме з чотирнадцятирічного віку. Адже віковий період з чотирнадцяти до шістнадцяти років психологи відносять до старшого підліткового віку, який характеризується типовістю свого перебігу. Отже, особи і в чотирнадцять, і в шістнадцять років за своїм розвитком суттєво не відрізняються [7, с. 7]. О. А. Плошовецький вважає, що *загальний вік* повинен становити *п'ятнадцять років, а знижений – тринадцять років*. Це необхідно для того, щоб запобігти вчиненню нових злочинів малолітніми та неповнолітніми особами, які впевнені, що не підлягають кримінальній відповідальності за скоєння злочину, що вони «недоторканні» перед кримінальним законом [8, с. 162].

Не вступаючи у дискусію щодо доцільності зниження віку, з якого настає кримінальна відповідальність, зазначимо, що підтримуємо досить традиційну позицію щодо виділення так званого «загального» віку, з якого настає кримінальна відповідальність, та «зниженого» («спеціального»). Враховуючи викладене і підтримуючи тезу про те, що вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, є важливим класифікаційним критерієм для поділу злочинів на види, хотілося б звернути увагу на те, що натепер така класифікація безпосередньо впливає зі змісту кримінально-правових норм. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, нормативно регламентований у КК. Так, в ч. 1 ст. 22 КК передбачено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років («загальний» вік, з якого настає кримінальна відповідальність), а в ч. 2 ст. 22 КК передбачено вичерпний перелік злочинів, за які кримінальна відповідальність може наставати з чотирнадцяти років до шістнадцяти років («знижений» вік).

Вік суб'єкта злочину слід вважати об'єктивним критерієм, чітким, точним, однозначним, адже він виражається в конкретній числах і передбачається в документах (пас-

порті, свідоцтві про народження, в окремих випадках встановлюється експертом).

Схематично ця класифікація має такий вигляд.

Критерій класифікації	залежно від віку, з якого особа може підлягати кримінальній відповідальності	
Види злочинів	злочини, кримінальна відповідальність за які настає з 14 р. до 16 р.	злочини, кримінальна відповідальність за які настає з 16 р.

Тісно пов'язаною з цією класифікацією є поділ злочинів залежно від того, повнолітнім чи неповнолітнім є суб'єкт злочину.

Критерій класифікації	залежно від того, чи є суб'єкт злочину повнолітнім	
Види злочинів	злочини, вчинені неповнолітніми (з 14 р. до 18 р.)	злочини, вчинені повнолітніми (з 18 р.)

Взаємозв'язок цих класифікацій виявляється у тому, що до виду злочинів, вчинених *неповнолітніми*, включаються всі особи *зі зниженим віком кримінальної відповідальності (з 14 р. до 16 р.)* і частина осіб *із загальним віком кримінальної відповідальності (з 16 р. до 18 р.)*.

Класифікація злочинів залежно від віку суб'єкта злочину має кримінально-правове значення в таких випадках: а) для криміналізації злочинів, тобто для законодавчого визнання відповідного діяння злочином. У цьому разі необхідно визначити, з якого віку особа може підлягати кримінальній відповідальності за вчинення конкретного злочину; б) для вирішення питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності. Вік – одна з основних ознак суб'єкта злочину, і його точне встановлення є необхідною передумовою для вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності особи, що вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене кримінальним законом [3, с. 46]; в) для кваліфікації злочину. Для правильної кваліфікації злочину за суб'єктом складу злочину необхідно довести, що особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, досягла встановленого кримінальним законом віку [9, с. 73].

На підставі аналізу Загальної частини КК слід констатувати, що вид злочину – злочин, вчинений неповнолітнім, – має практичне значення, оскільки: а) є однією з обставин, що опосередковано передбачено в загальних засадах призначення покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК). Так, відповідно до п. 2 постанови ПВСУ «Про практику при-

значення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 суди повинні призначати покарання в межах, установлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин. З урахуванням ступеня тяжкості, обставин цього злочину, його наслідків і даних про особу судам належить обговорювати питання про призначення передбаченого законом менш суворого покарання, зокрема, неповнолітнім [10]; б) є обставиною, що пом'якшує покарання (п. 3 ч. 1 ст. 66 КК); в) є однією з умов неприпустимості призначення конкретного виду покарання. Приміром, згідно з ч. 3 ст. 61 КК обмеження волі не застосовується до неповнолітніх. Відповідно до ч. 2 ст. 64 КК довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до вісімнадцяти років; г) є однією з умов неприпустимості призначення обмежувальних заходів. Так, у ч. 2 ст. 91¹ КК (обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство) передбачено, що заходи, передбачені ч. 1 ст. 91¹ КК, застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку.

Законодавець, враховуючи соціально-психологічну характеристику неповнолітніх осіб, передбачає окремий Розділ XV «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх» і встановлює: а) звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 97 КК). Передумовою такого звільнення є вчинення неповнолітнім злочину вперше, невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості; б) основні види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, такі: штраф; громадські роботи; виправні роботи; арешт; позбавлення волі на певний строк (ч. 1 ст. 98 КК). До неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у вигляді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч. 2 ст. 98 КК).

Слід звернути увагу, що деякі види покарань можуть бути застосовані не до всіх неповнолітніх, а лише віком із шістнадцяти до вісімнадцяти років. Приміром, відповідно до ч. 1, 2 ст. 100 КК громадські та виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому лише у віці з шістнадцяти до вісімнадцяти років. Разом із тим щодо найбільш суворого покарання – позбавлення волі – в КК встановлено можливість його застосування для всіх неповнолітніх, тобто осіб від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Так,

згідно з ч. 1 ст. 102 КК: «Покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, може бути призначене на строк від шести місяців до десяти років».

Додатковою (факультативною, допоміжною) є класифікація злочинів залежно від наявності або відсутності додаткової ознаки у суб'єкта злочину.

<i>Критерій</i>	залежно від наявності або відсутності у суб'єкта злочину додаткової ознаки	
<i>Види злочинів</i>	злочин із загальним суб'єктом	злочин зі спеціальним суб'єктом

У науці кримінального права констатується існування такої класифікації злочинів. Приміром, А. В. Савченко, О. М. Грудзур зазначають, що за суб'єктом злочину можуть бути: а) із загальним суб'єктом; б) злочини зі спеціальним суб'єктом [5, с. 419]. Разом із тим В. О. Навроцький зазначає, що спеціальним суб'єктом є такий вид суб'єкта, котрий виокремлюється із загального і при цьому наділений усіма ознаками загального суб'єкта складу злочину [11, с. 256]. На нашу думку, такі види злочинів (злочин із загальним суб'єктом й злочин зі спеціальним суб'єктом) є взаємовиключними і не поглинаються один одним.

Значна кількість класифікацій у правовій доктрині існує за ознаками спеціального суб'єкта. У науковій літературі пропонують такі критерії для поділу спеціальних суб'єктів: а) за державно-правовим статусом (положенням), б) за демографічною ознакою (стать, вік), в) залежно від родинно-сімейних зв'язків, г) залежно від службового положення, ґ) залежно від військового обов'язку, д) залежно від професійних обов'язків тощо [4, с. 146-147].

Значення поділу злочинів на злочини із загальним суб'єктом та злочини зі спеціальним суб'єктом полягає в таких положеннях. Ознаки спеціального суб'єкта злочину можуть виступати однією з підстав криміналізації у разі якщо: а) злочин може вчинити тільки спеціальний суб'єкт (простий склад злочину); б) вчинення злочину спеціальним суб'єктом збільшує ступінь його суспільної небезпечності (кваліфікований склад злочину); в) вчинення злочину спеціальним суб'єктом зменшує ступінь його суспільної небезпечності (привілейований склад злочину) [12, с. 7]. У разі одночасного вчинення триваючих або продовжуваних одиничних злочинів, один із яких має загального, а

інший – спеціального суб'єкта, не виключається їх реальна сукупність, адже такі діяння з огляду на специфічні моменти їх початку і закінчення вчиняються, так би мовити, паралельно і не перетинаються один з одним за ознаками їх суб'єктів [12, с. 18]. Виключно спеціальним суб'єктом може бути особа, яка вчинила злочин у складі організованої групи чи злочинної організації на виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 2 ст. 43 КК). Водночас вчинення злочину за таких обставин враховується як обставина, що пом'якшує покарання (п. 9 ст. 66 КК). Однією з обставин, що обтяжує покарання, є вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебував (перебував) у сімейних або близьких стосунках (п. 6¹ ч. 1 ст. 67 КК). Тобто така обставина повинна враховуватися, тільки якщо злочин вчинений спеціальним суб'єктом.

Висновки

Проведення дослідження дає підставу говорити про доцільність побудови наукових класифікацій злочинів за ознаками суб'єкта злочину. Теоретико-практичне значення поділу злочинів залежно від ознак суб'єкта зумовлене: а) криміналізацією (декриміналізацією) суспільно небезпечних діянь; б) відмежуванням злочинів від діянь, що не є злочинами; в) розмежуванням видів (категорій) злочинів; г) кримінально-правовою кваліфікацією вчиненого; д) особливостями звільнення від кримінальної відповідальності; е) особливостями призначеного покарання; є) особливостями звільнення від покарання; ж) особливостями застосування інших заходів кримінально-правового характеру.

Встановлено, що кримінально-правове значення мають такі класифікації злочинів:

1. Характеристики фізичної особи (її ознаки, властивості) надають можливість для конструкції злочинів зі спеціальним суб'єктом.

2. Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта злочину є критерієм насамперед для відмежування злочинного від незлочинного. Злочини залежно від міри усвідомлення своїх дій (бездіяльності) під час вчинення злочину поділяються на: а) злочини, вчинені осудними особами; б) злочини, вчинені обмежено осудними особами.

3. Залежно від віку, з якого особа може підлягати кримінальній відповідальності, злочини поділяються на: а) злочини, кримінальна відповідальність за які настає з

чотирнадцяти років до шістнадцяти років; б) злочини, кримінальна відповідальність за які настає з шістнадцяти років. Залежно від того, чи є суб'єкт злочину повнолітнім, злочини поділяються на: а) злочини, вчинені неповнолітнім; б) злочини, вчинені повнолітнім.

4. Залежно від наявності або відсутності у суб'єкта злочину додаткових ознак злочини поділяються на: а) злочини із загальним суб'єктом; б) злочини зі спеціальним суб'єктом.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 31.03.2019 // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 05.06.2019).
2. Зайцев О. В. Обмежена осудність у кримінальному праві України : монографія. Харків : Майдан. 2007. 240 с.
3. Боровиков В. Б., Владимиров В. А., Дубинина М. И., Загородников Н. И. Классификация преступлений и ее значение для деятельности органов внутренних дел : учебное пособие. Москва : Изд-во МВШМ МВД СССР, 1983. 84 с.
4. Кадников Н. Г. Классификация преступлений по уголовному праву России : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 2000. 349 с.
5. Савченко А. В., Грудзур О. М. Классификация злочинів. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. 1064 с.
6. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій. Київ : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.
7. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : автореф. дис.... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2002. 15 с.
8. Плашовецький О. Ю. Кримінально-правова диференціація віку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2017. 200 с.
9. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції. Харків : Право, 2018. 368 с.
10. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду від 24.10.2003 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03> (дата звернення: 05.06.2019).
11. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
12. Осадча А. С. Спеціальний суб'єкт злочину: генезис, функції, проблеми кваліфікації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2015. 23 с.

The article is devoted to the study of classification of crimes, depending on the characteristics of the subject of the crime. It has been found out that crimes, depending on the properties (characteristics) of the subject of the crime, are different types. That is why there is a real, objective need for the classification of crimes in order to: on the one hand - systematization and ordering, and from another division into categories (types, groups) and delineation. This will ensure the application of criminal law norms and institutions, provide an opportunity for the implementation of the principles of criminal law, in particular, the principle of differentiation of criminal liability and the individualization of punishment, etc. The positions expressed in the criminal legal doctrine concerning the allocation of classification criteria and the resulting types of crimes as a result of division are analyzed. It is proved that the signs of the subject of the crime may be criteria of classification of crimes. Constructed (formulated) such classification of crimes: 1) Depending on the extent of awareness of their actions (inaction) during the commission of a crime should be allocated: a) crimes committed by perishable persons; b) crimes committed by persons with limited jurisdiction; 2) Depending on the age from which a person may be subject to criminal liability, it is expedient to share crimes on: a) criminal offenses for fourteen to sixteen years; b) crimes for which criminal liability has lasted for sixteen years; 3) Depending on whether the subject of a crime is an adult, it is expedient to divide the crimes into: a) crimes committed by minors; b) crimes committed by adults; 4) Depending on the presence or absence of additional features in the subject of a crime, it is appropriate to distinguish between: a) crimes with the general subject; b) offenses with a special subject. The criminal-law significance of the above-mentioned classification of crimes is established, namely: a) criminalization (decriminalization) of socially dangerous acts; b) delineation of crimes from acts that are not crimes; c) delineation of types (categories) of crimes; d) the criminal-law qualification of the accomplished; e) features of release from criminal responsibility; f) features of the punishment; g) features of release from punishment; h) the features of other criminal-law measures.

Key words: criminal law, division of crimes, types of crimes, individual, convicted person, age of the subject of a crime, crimes with the general subject, crimes with a special subject.